

вении автора композиции в учебный материал, его творческом мышлении.

Развитию межпредметных связей, расширению интеллекта и повышению интереса к изучаемому предмету служат игровые задания: викторины, кроссворды, шифрограммы, ребусы, шарады и другие разнообразные головоломки. Опять же подобные задания могут быть придуманы самими студентами.

Вышеописанные задания могут использоваться для проведения текущего контроля.

В качестве итоговой проверочной работы может выступать семестровая творческая письменная работа. Такая работа наиболее сложна, так как выполняется в процессе изучения истории педагогики по крупной проблемной теме. Она может выполняться как индивидуально, так и группой из 2–4 студентов, ответственных за отдельные части работы. Главное в работе – не объем записей, а их качество. Требования к подготовке и защите подобной работы должны быть не ниже, чем к подготовке и защите курсовых работ.

Работа должна проводиться поэтапно. На первом этапе определяется тема, цель, задачи, структура, литература. Желательно, чтобы тема была прямо или косвенно связана со специальностью, по которой обучаются студенты. Это не только повышает мотивацию к исследованию, но и позволяет студенту проследить эволюцию методов и форм педагогической деятельности, которые ему в последствии придется применять на практике.

Результаты второго этапа, когда выполнена примерно половина работы, подводятся в середине семестра, а на третьем этапе представляется работа в окончательном виде, дней за десять до окончания занятий по курсу.

Таким образом, самостоятельная деятельность студентов на занятиях по истории педагогики позволяет формировать у них творческие умения и навыки, которые необходимы каждому будущему учителю и воспитателю.

Литература

1. История социальной педагогики: Хрестоматия-учеб. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 544 с.
2. Лушников А. М. История педагогики: Учеб. пособие для студентов педагогических высших учебных заведений. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 1994. – 367 с.
3. Салимова К. Для чего нужна история педагогики сегодня. // История педагогики как учебный предмет. Учеб. пособие. – М.: Роспедагентство, 1996. – С.10-24.

РОЛЬ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У НАВЧАННІ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Єрьоміна О. (Полтава)

Зміни в політичному, економічному та соціальному житті держави вимагають формування гармонійно розвиненої особистості, громадян, які здатні не тільки адаптуватися до нових умов розвитку суспільства, а й брати активну участь у житті країни. Провідна роль у формуванні творчої особистості належить вихованню як об'єктивному процесу цілеспрямованої підготовки до виконання різноманітних функцій, до виявлення активної життєвої позиції. Найкращим є виховання, яке допомагає дитині знайти шлях до себе, пробудити віру у свої сили і можливості, сформувати світогляд, підготувати до життя.

Реалізація цієї мети значною мірою залежить від діяльності позашкільних навчальних закладів — важливої ланки неперервної освітньої системи. Як зазначено в Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)», позашкільне навчання і виховання спрямоване на забезпечення потреб особистості у творчій самореалізації, здобуття дітьми додаткових знань, умінь, навичок відповідно до їхніх інтересів, інтелектуального і духов-

ного розвитку, підготовку до активної професійної та громадської діяльності [7].

Світоглядні принципи діяльності позашкільного навчального закладу:

1. Визнання прав дитини на вільне самовизначення і самореалізацію.

Вчити дитину настійно робити вибір, інакше вона не стане суб'єктом культури, творцем власного життя.

Пріоритет вільного вибору – можливість напряму позашкільної освіти, виду діяльності для задоволення особистісних інтересів, потреб, реалізації власного життєвого призначення, здійснення цілей, розвитку здібностей, творчої реалізації.

Свобода, автономність, відповідальність учасників навчально-виховного процесу є головним в позашкільному закладі.

2. Визначення єдності та взаємовпливу навчання і виховання у позашкільній освіті.

Процес навчання орієнтований на засвоєння знань формування умінь та навичок. У вихованні переважає ціннісно-орієнтаційний і мотиваційно-емоційний компоненти. Вони допомагають дитині набутти життєвого досвіду, засвоїти морально-етичні норми, формується особистісне світосприйняття. Набуття власного досвіду у творчій діяльності під керівництвом педагога.

3. Визнання необхідності розвитку індивідуальних якостей особистості.

Індивідуалізація – спільна діяльність педагога та учня з розвитку особливого, що закладено в дитині від природи.

Індивідуальний підхід передбачає:

створення соціокультурного середовища для максимальної реалізації особистістю природних якостей (фізичних розумових, емоційних, психічних тощо);

сприяння реалізації базових потреб індивідуума – емоцій, почуттів, здібностей. Без цього неможливе народження «Я» дитини;

максимальна участь педагога в духовному розвитку особи.

4. Творча співпраця учасників навчально-виховного процесу.

Відмова від авторитарних взаємин, перехід до творчої співпраці у процесі навчання й виховання для досягнення позитивних результатів. Співтворчість такого плану знімає психологічні бар'єри невпевненості, вимагає терпіння, уваги, коректності і відповідальності.

Атмосфера неформального спілкування, психологічного комфорту найсприятливіша для розвитку творчих здібностей кожного, взаєморозуміння, поваги і т. ін.

5. Безперервність освіти особистості передбачає розуміння того, що освіта – довготривалий процес. Завдання позашкільної освіти – сформувати необхідність у постійному розвитку, самовдосконаленні.

6. Організація інноваційного виховного процесу. Інновація позашкільного навчального закладу – це організація спільної творчої діяльності педагога і дитини, групи з педагогом, це сприяє становленню особистості.

Постає завдання – збереження цілісності навчання і виховання як 2 нерозривних одночасних процесів.

Провідна мета – формування особистості, що самостійно буде приймати рішення в ситуації морального вибору і відчувати, і нести відповідальність за свої рішення як перед собою, так і перед суспільством.

Мета і завдання позакласної освіти. Головна мета підвищення мотивації особистості до пізнання і творчості, створення умов для креативного, інтелектуального, духовного, фізичного (всєбічного) розвитку підлітка (дитини, молоді) у вільний від навчання час; задоволення потреб освіти, залучення до науково – експериментальної, дослідницької, техніко – конструкторської, художньої, декоративно – прикладної, еколого – натуралістичної, спортивно – оздоровчої, розважальної роботи.

Основними завданнями є:

забезпечення необхідних умов для особистісного розвитку, зміцнення здоров'я, професійне самовизначення, творчої праці дітей та молоді;

адаптація їх до життя у суспільстві;

- ☑ формування загальної культури;
- ☑ організація змістового дозвілля.

Принципи діяльності позашкільного закладу: гуманізація, єдність загальнолюдських і національних цінностей, демократизація, науковість і системність, безперервність, наступність та інтеграція, багатокладність та варіативність, добровільність і доступність, самостійність та активність особистості, гармонізація родинної освіти та виховання, практична спрямованість навчання і виховання.

Ці принципи дають можливість визначити основні функції позашкільних закладів: соціально-психологічну адаптацію, рекреаційно- оздоровчу, навчально-розвивальну, дозвіллеву, розважальну координаційно- методичну, соціальну відповідальність.

Є специфічні функції позашкільного навчального закладу (слід відмітити).

По-перше, розвивати здібність дитини до ціннісно-орієнтаційної діяльності через ті форми роботи, що у традиційній педагогіці не вважаються значущими. Так, свято або дозвіллева діяльність виховує відчуття у підлітка належності до соціуму, формує відчуття єдності з іншими людьми.

Виступати організатором цілої системи масових заходів школа не спроможна, а позашкільний навчальний заклад традиційно може. Це неоціненна перевага цього закладу. Здобуття знань і досвіду перетворюється з педагогічно керованого на процес, регульований самою особистістю.

По-друге, дає змогу розширити кількість предметів навчання, з якими ознайомлюються діти. Специфіка організації їх вихідного процесу розширює вибір засвоєння різних знань, з огляду на інтереси особистості, власні їх плани.

По-третє – створює такі умови, щоб кожна особистість могла реально оцінити свої інтереси, можливості, і зробити певною мірою усвідомлений професійний вибір.

Нарешті, дає змогу дитині розширювати коло спілкування. Дитина, підліток має право і можливості комунікативного вибору найприйнятнішого для себе середовища.

Специфіка діяльності позашкільного навчального закладу (кваліфіковані кадри, принципи, форми і методи роботи, матеріальна база) дають можливість доповнити, розширити, поглибити вплив сім'ї, школи, іншого закладу освіти і творче самовдосконалення особистості, реалізувати завдання позашкільної освіти впровадженням гнучких програм, навчальних планів, що уособлює і відрізняє цей тип закладу до інших соціокультурних і виховних чинників.

Позашкільна освіта здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів здібностей підлітків з урахуванням віку, психологічних особливостей, стану здоров'я у різноманітних формах роботи: індивідуальні, колективні, групові завдання гуртків, секцій, творчих об'єднань за інтересами, конференції, семінари, читання, «круглі столи», вікторини, концерти, змагання, тренування, репетиції, походи, екскурсії, практичні роботи в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково – дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, безпосередньо на природі.

Головна мета трирівневого навчання – творчість і пошук, продуктивна творча діяльність. Три рівні дають можливість проектувати освітній процес як у закладі так і в окремих структурних підрозділах, дають можливість бачити розвиток перспективи, відіграють велику роль у складанні навчальних програм, особливо авторських, впливають на наслідки атестації педагогічних кадрів.

I рівень – початковий. Сприяє виявленню творчих здібностей дітей або розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності.

Це за змістом дозвіллеву рівень.

Головне педагогічне завдання на цьому етапі – створити умови для вибору гуртка, творчого об'єднання, секції, і конкретного виду творчої діяльно-

сті.

Форми роботи на цьому етапі – масові свята, конкурси, лекції-екскурсії, клубні заняття, тощо.

II рівень – основний. Це творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси дітей та молоді, надають додаткові знання, уміння, навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації.

III рівень – вищий. Це творчі об'єднання за інтересами для юних талантів та обдарувань, для задоволення потреб молоді у допрофесійній підготовці.

Великого значення набуває виявлення розвитку і реалізації творчих здібностей обдарованої особистості.

Створенню правильної роботи з цими дітьми допоможе знання передумов формування обдарованої особистості:

- наявність від народження відповідальних здібностей;
- наявність із раннього віку середовища, яке стимулює і розвиток здібностей, і активне особистісне самовираження;
- наявність і вдосконалення належних вольових та емоційних якостей: наполегливості, захопленості якоюсь ідеєю, уміння цінувати час, керувати собою, раннє систематичне тренування новаторського мислення;
- своєчасне залучення до самостійних експериментів з метою самоствердження.

Найголовніший етап – етап розвитку здібностей, нахилів, ця робота потребує певних педагогічних умов.

По-перше, уміння, грамотно скласти програму розвитку і саморозвитку такої дитини, використання різних методик ствердження виявлених здібностей.

По-друге, професійна здатність вселити дитині віру в її творчі сили і здібності, адже «чинник успіху» має виняткове значення у реальному розвитку обдарованості.

По-третє, поведінка з дитиною як з особистістю рівною педагогові. Цьому сприяють спільні роздуми, духовна єдність, дружні стосунки. Нарешті, перевага ускладненому типу пізнання, який передбачає пошук складних, спрямованих на перспективу рішень, здатність мислити по – новому, чутливість до нових ідей, винахідливість, тощо.

Виконання цих умов неможливе без використання принципів диференціації та індивідуалізації у роботі з обдарованими дітьми, що відкриває широкий простір для опрацювання надто гнучкої, педагогічно доцільної методики, особливістю якої буде чітка спрямованість на загальний і гармонійний розвиток обдарованої особистості, розширення її соціального досвіду, виховання в неї духовно-моральних якостей. Найбільш поширені форми роботи з такими обдарованими дітьми: наукові товариства, конкурси, олімпіади, турніри.

Творчі здібності дитини розвиваються в результаті здобуття досвіду, беручи участь в творчій діяльності театрального колективу (студії). А значить, «будь-яка вища психічна функція обов'язково проходить через зовнішню стадію у своєму розвитку» [2]. Молодший підліток, як індивід, окрема особистість іде шляхом самоствердження в ході розвиваючих занять (дій, вправ), зверх активної взаємодії, в основі якої є культурно – творчі форми поведінки. Це пояснюється тим, що творча взаємодія театрального сценічного процесу має значний вплив на формування творчої особистості. Основу цієї творчої взаємодії становить (складає) опосередкована діяльність, використання зовнішніх ознак як подальших засобів творчого становлення особистості.

В 60-і – 70-і роки 20 століття німецький вчений Е.Шпрангер в своїй популярній теорії духовного розвитку виділив 6 типів культурних галузей суспільства відносно ставлення до цінностей: пізнання; економічні; влада; соціальні; естетичні; релігійно-моральні. Значення цієї класифікації полягає у визначенні основних людських установок;

Сучасні вчені продовжують дослідження з питання формування, виховання у молодших підлітків сценічної культури. Вони стверджують, що осно-

вою цього процесу виховання є педагогічна система, побудована на кращих зразках театрального мистецтва та самореалізації підлітків у процесі творчої діяльності членів усього театрального колективу. А в колективі і виховують сценічну культуру.

Народження і зміцнення колективу підлягає педагогічному керівництву. Основними завданнями, що сприяють формуванню колективу є:

- створення атмосфери дружби та тісної згуртованості;
- постановка (визначення) перед колективом суспільно важливої та одночасно привабливої для колективу мети;
- формування в учасників об'єднання чіткої уяви про місце їхнього колективу в системі інших педагогічних структур;
- уміння керівника використовувати індивідуальний підхід до кожного аматора.

Визначив краще ці положення В.Кутецький. Якщо використовувати їх в театральній (сценічній) педагогіці, слід пам'ятати, що важливою і захоплюючою для підлітків метою є: постановка спектаклю, процес його створення, вирішення художньо-творчих завдань залученням підлітків до спілкування між собою, пошуку сюжетів і ситуацій, в яких кожен з них може успішно виступити у позитивній ролі [6].

Діяльність театральних студій з використанням педагогічних технологій і методик можна розглядати, як справу, спрямовану на реалізацію освітніх, навчальних, виховних, розвивальних функцій і духовних, культурних цінностей.

Такий підхід дає можливість відділити основні рівні розвитку творчих здібностей людини, що сприяють розвитку її культури як загальної так і сценічної.

Рівні такі:

- споживання культурних цінностей за загальноприйнятими стандартами;
- творче вживання культурних цінностей, яке ґрунтується на їх свідомому відборі;
- оволодіння суттю і нормами культури театрального мислення, спілкування, глядацького, аматорського сприйняття;
- участь у творчому процесі на рівні репродуктивного виконавства;
- участь у творчому процесі на рівні творення, створення оригінальних творчих зразків, які фактично не мають попередніх аналогів.

Навчання сценічній культурі – це завжди творча діяльність, що ставить за мету оновлення існуючих правил і прийомів, винаходів, відкриттів, обов'язково оригінальний підхід до знаходження нових ідей, заперечення старих канонів і норм. Процес цей діалектичний, як творення і руйнування водночас, творець, відкриваючи нове, незнане, відкидає усталене і старе.

Найвищий вияв творчості притаманний лише геніям і творцям, але в повсякденному житті творчість необхідна умова існування.

Те, в чому є хоча б крапля нового, "зобов'язане своїм походженням людському творчому процесу" [2].

Щоб досягти позитивних результатів у навчанні дітей сценічній культурі через мистецтво, через власну творчість, слід будувати навчально-виховний процес у дитячій театральній студії за методом "власних творчих відкриттів", бо він сприяє розвитку ініціативної особистості, здатної до самостійних рішень. Для цього в практиці необхідно використовувати конкурси, звіти, шефські виступи в різних масових аудиторіях. Кожне заняття будувати на системі вправ, які змушують підлітків активно мислити і винаходити нові творчі розв'язки ситуацій.

Досягти необхідних результатів можна тільки при дотриманні певних умов, а саме:

- вправи повинні відповідати віковим особливостям дітей і за рівнем можливості можуть бути виконані;
- в творчому процесі передбачати зіткнення різних підходів дітей до вирішення вправ, коли є можливість здійснити невеличке відкриття чи відсто-

яти власну точку зору;

– вправи повинні сприяти виникненню у молодших підлітків бажання самостійно шукати їх вирішення, підтримувати у дітей творчий настрій.

У процесі виховання сценічної культури не всі діти одразу включаються в творчий процес.

Деяким ситуація здається обтяжливою. Доведеться долати бар'єр між учителем і школярем і проводити змістовні заняття з акторської майстерності у вигляді гри, образного обґрунтування, змагання, розрахованих на кмітливість, інтерес та оригінальність у вирішенні творчого завдання.

На заняттях використовуються системи вправ з розвитку органів відчуття, щоб навчити молодших підлітків не тільки уважно дивитися і слухати своїх співбесідників, а й бачити і відчувати навколишній світ у всій його різноманітності.

Таким способом розширюючи сенсорні можливості своїх вихованців можна створити фундамент для їх творчої уяви.

А розвинути уяву, підняти її до творчої фантазії – важливе завдання у вихованні сценічної культури, бо саме творча фантазія є головною якістю творчої особистості.

Робота по навчанню дітей сценічній культурі не обмежується роботою в студії, сценічними заняттями. Їх необхідно знайомити з експонатами музеїв, виставок, привчати до спостережень на вулиці, в парку, в школі. Тобто, пов'язувати театральну діяльність з навколишнім середовищем, сьогоденними подіями, у всій повноті бачити дійсність і розуміти її.

Отже, висновки:

☑ заняття в театральній студії, гуртку може принести успіх у навчанні сценічній культурі при умові розуміння колективної природи театального мистецтва, його суті і впливу на особистість;

☑ навчання сценічній культурі потребує постійного удосконалення, покращення;

☑ при вихованні молодших підлітків сценічній культурі в позааудиторний час слід орієнтуватися не тільки на художньо – творчі досягнення, а й на розвиток суспільних мотивів, умінь спостерігати за життям та робити об'єктивні висновки, оцінки;

☑ створювати (прагнути до створення) ситуації творчості в колективі, за допомогою дружньої атмосфери, згуртованості, розвитку творчих особистих здібностей. Це дає можливість виконувати позитивні соціальні ролі і тим самим стати корисним колективу.

Дотримання цих вимог може сприяти навчанню і вихованню у молодшого підлітка сценічної культури в процесі проведення навчально-виховних занять в театральних колективах та різних культурних закладах та установах.

Література

1. Бабанський Ю.К. Педагогика. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.
2. Виготський Л.С. Развитие высших психологических функций. – М.: Изд-во АПН, 1986. – 276 с.
3. Гриньова М.В. Саморегуляція. Монографія. – Полтава: АСМІ. – 2006. – 264 с.
4. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)». – К.: Райдуга. – 1994. – С.27.
5. Закон України «Про зашкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 220-250.
6. Коннікова Т. Роль колектива в формуванні личности школьника. – Л., – 1970.
7. Концепція позашкільної освіти та виховання // Інформ. зб. Міносвіти України. – 1997. – №7. – 38 с.
8. Пустовіт Г.П. Деякі аспекти методології позашкільної освіти // Шлях освіти. – 2000. - № 2. – С. 11-15.
9. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи. // Рідна школа. – 2003. – №2. – С. 14-18.

10. Сущенко Т.И. Фактори позашкільного виховання // Початкова школа. – 1996. – №2. – С. 43-45.
11. Трубочова С.Е., Корсак К.О. Зміст шкільної освіти як основа забезпечення соціалізації особистості // Шлях освіти. – 2002. – №2. – С. 6-9.
12. Шацкий С.Т. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. – М., 1980. – Т.1. – С. 123.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ

*Зубарь Г.П., Топтыгин А.Л., Оприщенко Т.А., Никифорова Н.И.
(Харьков)*

Эволюция образования выдвигает на первый план качественно новый идеал: творческий импульс индивидуальности. Это означает существенное повышение роли человеческого фактора, необходимость раскрытия и задействования потенциала каждой личности и ее творческих возможностей. Реализация такого «образа» человека станет одним из важнейших факторов, обеспечивающих эффективность общественного производства и управления им. При этом важно отметить, что на современном *информационном* этапе развития общества и последующем, называемом «*человекотворческим*», основным производственным процессом должно стать **творческое мышление**.

Подлинное творчество людей в крупных масштабах, как отмечают многие ученые, невозможно без соответствующего массового развития их способностей, повышения творческого потенциала личности с помощью **специальных педагогических технологий**, сочетающих глубокое изучение специальных дисциплин с психолого-педагогической подготовкой.

Именно поэтому новые образовательные технологии называют **супер-технологиями 21-го века**, а те государства, которые не смогут достаточно быстро обеспечить качественный скачок в этом направлении, по прогнозам специалистов США, ждет нищета, голод и социальные потрясения.

Решение этих задач, как показывает жизнь, невозможно в рамках *репродуктивной* модели образования. Решение – в изменении направленности учебно-воспитательного процесса в сторону индивидуализации учащегося, учета особенностей его возрастного развития, антропологических факторов, духовных интенций, ценностной ориентации и других аспектов формирования личности. Необходимо пересмотреть подходы к основным компонентам педагогического процесса в свете их человекообразующих функций.

Проблема поиска и развития новых *личностно-ориентированных педагогических технологий*, адекватных новым целям образования, и освоение этих технологий теми, кто учит и кто будет учить современное и будущее поколение студентов, то есть *преподавательским корпусом*, стоит очень остро. До сих пор массовую практику образования продолжают определять главным образом стереотипы консервативной парадигмы мышления и стремления сформировать личность, в основном, через трансляцию знаний. Методы и оперативные установки даже педагогов – носителей гуманистической парадигмы все еще ориентированы на менеджеральный, прагматически-технологический подход, ориентированный на пассивное накопление дискриптивной (описательной) информации, не способствующей ее переводу в прескриптивное (активное) состояние. Наиболее острым является вопрос о том, каким образом идеалы гуманистической педагогики, соответствующие современному этапу развития, могут быть реализованы в конкретной практике обучения и воспитания в высшем учебном заведении и применены к образованию студентов, последипломному образованию и в практике повышения квалификации преподавателей.

В этой связи особый интерес представляет интенсивно развивающееся на протяжении последних лет *новое европейское образовательное движение*,